

ФОРМУВАННЯ ПРАЦЕОХОРОННОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ

Удовиченко А. В.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г.Короленка

Анотація. Розглядається процес формування працезохоронної компетентності у бакалаврів професійної освіти за освітньо-професійною програмою «Професійна освіта (Технологія виробів легкої промисловості)».

Ключові слова: працезохоронна діяльність, компетентність, стандарт освіти, освітньо-професійна програма, освітній компонент, програмні результати навчання.

Легка промисловість це одна з провідних та соціально орієнтованих галузей України. Працівники більшості професій легкої промисловості у процесі виробничої діяльності зазнають впливу комплексу шкідливих виробничих чинників, серед яких домінують підвищені рівні шуму і вібрації, електромагнітне випромінювання, несприятливий мікроклімат, статична робоча поза, монотонність праці та підвищене зорове та м'язове напруження під час виконання технологічних операцій (тривалість зосередження — 80-90% від часу зміни) [2,4].

Аналіз професійних захворювань у легкій промисловості показує, що їх причинами є: у 50-60% — недосконалість технологій та обладнання; близько 20% — неефективність та відсутність засобів індивідуального захисту; 4-5% — відсутність і несправність санітарно-технічного устаткування; 3% — неправильна організація робочих місць [2,4,7].

Крім шкідливих факторів, на підприємствах легкої промисловості існують небезпечні чинники, серед яких найбільш травмонезбезпечні рухомі і такі, що обертаються деталі обладнання, машин і механізмів, падіння потерпілого під час пересування. Найбільша кількість нещасних випадків припадає на ткацьке

виробництво, оздоблення тканин та текстильних виробів, виробництво виробів з текстилю, а також виробництво нетканих текстильних матеріалів та виробів з них, фетрових виробів, інших текстильних виробів[7].

Відповідно до класифікації видів економічної діяльності за професійним ризиком окремі види легкої промисловості мають найвищі класи ризику, наприклад:

- підготовка та прядіння текстильних волокон;
- ткацьке виробництво;
- оздоблення текстильних виробів;
- виготовлення виробів із хутра;
- дублення шкур і оздоблення шкіри, вичинка та фарбування хутра;
- виробництво дорожніх виробів, сумок, лимарно-сідельних виробів зі шкіри та інших матеріалів.

Слід відмітити, що рівень травматизму та професійних захворювань у легкій промисловості є один з найменших в Україні, але з урахуванням обсягів виробництва продукції є одним з найвищих у світі [2]. Високий рівень травматизму свідчить про те, що стан умов та безпеки праці не повною мірою відповідає вимогам чинного законодавства та нормативно-правових актів з охорони праці.

Одним з напрямків забезпечення безпечних умов праці є навчання з питань охорони праці, яке здійснюється при підготовці робітників, а також під час трудової діяльності [4]. Ефективність навчання залежить в першу чергу від підготовленості фахівців, які здійснюють підготовку робітників – фахівців професійної освіти. Таким чином, формування працезахоронної компетентності у майбутніх фахівців професійної освіти завжди є однією з основних вимог підготовки спеціалістів. Під компетентністю розуміють здатність розв'язувати конкретні проблеми, що виникають у різних сферах життя.

Аналіз різних підходів до визначення змісту працезахоронної компетентності дозволяє сформулювати наступні складові компетентності [1, 6]:

- соціально-особистісна компетенція - кваліфіковано використовувати законодавство про працю та охорону праці (К1);

- здатність виявляти й оцінювати професійні ризики на робочому місці, виробничій ділянці, підприємстві, з урахуванням природи шкідливих і небезпечних факторів виробничого середовища, трудового процесу(К2);

- вміння забезпечити дотримання вимог трудового законодавства, правил і норм охорони праці на робочому місці, виробничій ділянці, підприємстві з використанням знань технологічних процесів виробництва(К3);

- вміння забезпечити дотримання вимог безпеки праці, виробничої санітарії та промислової гігієни у професійно-педагогічній діяльності(К 4)

- Прийняті компетентності вимагають отримання таких результатів навчання[3,6]:

- ідентифікувати небезпечні та шкідливі виробничі фактори, що супроводжують працю на виробництві та під час навчання;

- знати систему державного управління безпекою праці в Україні, основні санітарно-гігієнічні умови праці;

- організувати вирішення питань охорони праці;

- використовувати нормативні документи та забезпечувати безпечні й нешкідливі умови праці на виробництві;

- розробляти інструкції з охорони праці на робочому місці та проводити інструктаж з питань безпеки праці;

- аналізувати сучасний стан безпечних технологій, використовувати їх у своїй діяльності;

- розробляти та запроваджувати заходи з профілактики виробничого травматизму та професійної захворюваності;

- забезпечувати належний стан пожежної безпеки у виробничих та навчальних приміщеннях.

Слід відмітити, стандартом вищої освіти для першого освітнього рівня для спеціальності 015 Професійна освіта передбачається формування фахової компетентності: «ФК 21. Здатність упроваджувати ефективні методи організації праці відповідно до вимог екологічної безпеки, безпеки життєдіяльності та охорони і гігієни праці» [5]. У той самий час у програмних результатах відповідна вимога відсутня. Тому існує тенденція по зменшенню або виводу з обов'язкового компоненту дисциплін працезахоронного напрямку. Це не сприяє формуванню працезахоронної компетентності і потребує корегування прийнятої системи підготовки з охорони праці.

У Полтавському національному педагогічному університеті, при підготовці фахівців професійної освіти, склалася певна система формування працезахоронних компетентностей. Теоретичною основою підготовки з охорони праці є дисципліна «Безпекознавство», яка вивчається на третьому курсі. Метою дисципліни є теоретична і практична підготовка майбутніх викладачів професійної освіти до створення безпечних умов життя і діяльності ; формування відповідальності за особисту та колективну безпеку праці в побуті та на робочих місцях.

Формування працезахоронних компетентностей дисциплінами

Таблиця 1

№ з/п	Назва дисципліни	Шифр компетентності
1.	Безпекознавство	K1, K2
2.	Виробниче навчання	K3
3.	Матеріалознавство швейних виробів	K2
4.	Технічна механіка	K2
5.	Технологічне обладнання галузі	K2
6.	Теорія і методика професійної освіти	K1, K4
7.	Конструювання швейних виробів	K2, K3

8.	Технологічне обладнання галузі	K2,K3
9.	Технологія швейних виробів	K2,K3
10.	Проектування швейних підприємств	K2,K3
11.	Технічна естетика та ергономіка	K2
12.	Курсова робота	K2,K3,K4
13.	Навчальна технологічна практика	K2,K3
14.	Виробнича педагогічна практика	K2,K3,K4

Велику роль у формуванні мотивації на безпечну працю та працезахоронної компетентності відіграють дисципліни циклу професійної підготовки (таблиця 1). Дисципліни загально технічного спрямування формують знання та навички виявляти й оцінювати професійні ризики. Так, при вивченні «Технічної механіки» опрацьовуються навички оцінки шляху гальмування, визначення максимальних зусиль, міцності елементів конструкції. Дисципліна «Матеріалознавство швейних виробів» формує знання про хімічні та біологічні небезпеки матеріалів, що використовують у галузі легкої промисловості. У дисципліні «Технічна естетика та ергономіка» вивчаються властивості людини, фізіологічні та психічні, що беззаперечно є основою виробничої санітарії.

Спеціальні дисципліни, крім вивчення ризиків, надають знання з конструювання зручних та небезпечних виробів, безпечних методів організації технологічних процесів, експлуатації машин та обладнання і їх розміщення у виробничих приміщеннях. Особливу роль у формуванні мотивації на безпечну працю та працезахоронної компетентності відіграє дисципліна «Виробниче навчання». При проходженні навчання з цієї дисципліни, студенти набувають практичних навичок з охорони праці при виконанні різних операцій з обробки текстильних матеріалів, при використанні різного обладнання.

Реалізація процесу формування працезахоронної компетентності через усі вказані дисципліни потребує комплексного методичного керівництва у розробці робочих програм та методичного забезпечення. Безпосередньо здійснення мети формування компетентностей з охорони праці реалізується за рахунок

використання задач міжпредметного характеру, спрямованих на розв'язок працезохоронних завдань. Крім цього, при виконанні лабораторних робіт студенти набувають навичок безпечного проведення вимірів, дослідів, роботи з різним обладнанням.

Слід відмити також, роль існуючої системи проведення інструктажів з безпеки життєдіяльності та охорони праці при організації навчально-виховного процесу, яка знайомить майбутніх фахівців зі змістом інструкції, методикою проведення інструктажів з охорони праці.

Таким чином, існуюча освітньо-професійна програма підготовки дозволяє здійснювати ефективне формування працезохоронної компетентності майбутніх викладачів професійної освіти через комплексне міжпредметне вивчення питань охорони праці у дисциплінах професійного спрямування.

Список використаних джерел

1. Абільтарова Е. Модель професійної підготовки інженерів-педагогів у галузі охорони праці з використанням комп'ютерних технологій навчання *Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Сер. Педагогіка* редкол.: М. Вашуленко, А. Вихрущ, Л. Вознюк та ін. Тернопіль, 2009. № 3 : Спецвипуск. С. 229-234.

2. Гігієнічна оцінка комплексу факторів, діючих на сучасних виробництвах у легкій промисловості *Актуальні питання гігієни та екологічної безпеки України : наук.-практ. конф. (до 120-річчя з дня народження О.М. Марзеєва) : тези доп. / Л. А. Гвозденко, В. І. Назаренко, В. Г. Мартиросова та ін.* Київ. 2003. Вип. 5. URL:: <http://www.health.gov.ua/Publ/conf.nsf/165dc8dd0ddb56dc22>

3. Кобилянський О. Компетентнісний підхід до вивчення дисциплін циклу безпеки життєдіяльності у вищих навчальних закладах. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*, 2013. С. 42-47.

4. Лотоцька-Дудик У. Б. Особливості умов праці та вплив їх на здоров'я працівників легкої промисловості. *Environment & Health* .2016. № 3. С.60-67.

5. Стандарт вищої освіти спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/015-Profosvita-bakalavr.pdf>

6. Тимощук О.С. Зміст навчання охорони праці майбутніх вчителів технологій. *(Розвиток сучасної освіти і науки: Результати, проблеми, перспективи: Тези міжнародної науково-практичної конференції Дрогобич, 25 квітня 2014 року)*. Дрогобич: ДДПУ імені І. Франка, 2014. С.138-139.

7. Федоренко О. О., Мартиненко О. В. Аналіз прогнозування та попередження виробничого травматизму на підприємствах легкої промисловості. *Вісник КНУТД Технології та дизайн* .2014. №3(12). С.12-18.

МЕТОДИ ТЕХНІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ ПРИ ВИВЧЕННІ ПИТАНЬ ОХОРОНИ ПРАЦІ

Холмогорцев Р. А.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г.Короленка

Анотація. використання методів технічної творчості у формуванні працезохоронної компетентності у бакалаврів професійної освіти, реалізація креативності при вивченні питань охорони праці через індивідуально-диференційований підхід до професійного навчання, позанавчальну діяльність студентів.

Ключові слова: працезохоронна компетентність, технічна творчість, позанавчальна діяльність, диференційований підхід навчання.

Процес формування працезохоронної компетентності повинен бути посильним та цікавим для студентів, враховувати індивідуальні пізнавальні можливості кожного з них. Одними з дієвих методів, що дозволяють реалізувати цю мету, є використання проблемних та евристичних методів навчання.